

Недашківська Ольга Анатоліївна,

старший судовий експерт сектору товарознавчих та гемологічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Житомирського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: АНАЛІЗ І ПРОПОЗИЦІЇ

Сучасний етап ускладнення суспільно-політичних відносин, бурхливий розвиток науково-технічного прогресу, поглиблення процесів маргіналізації суспільства та пов'язане з цим «підвищення кваліфікації» правопорушників сприяє зростанню ролі судової експертизи у кримінальних, господарських та цивільних справах [1].

Практична робота судового експерта в умовах інформаційного суспільства, розширення спектра видового різноманіття скоєних правопорушень, ускладнення механізмів їх скоєння, специфіки та складності досліджуваних об'єктів передбачає використання всіх доступних інформаційних джерел з метою проведення об'єктивного та повного дослідження.

У процесі дослідження нетипових, складних та специфічних об'єктів у судового експерта виникає потреба звернутися до відповідних підприємств, установ та організацій з метою отримання інформації, необхідної для проведення дослідження.

Частина 1 статті 20 Закону України «Про судову експертизу» передбачає, що підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані надавати безоплатно інформацію, необхідну для проведення судових експертиз, державним спеціалізованим установам, а також, за згодою, натурні зразки або каталоги своєї продукції, технічну документацію та іншу інформацію, необхідну для створення й оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи. Державні спеціалізовані установи, судові експерти та залучені фахівці, що проводять судові експертизи, у разі отримання інформації, що становить державну, комерційну чи іншу охоронювану законом таємницю, повинні забезпечити нерозголошення цих відомостей [2].

Фактично ч. 1 ст. 20 Закону України «Про судову експертизу» лише номінально регламентує зазначені обов'язки.

Судові експерти в більшості випадків стикаються з проблемою реалізації на практиці положення ч. 1 ст. 20 Закону України «Про судову експертизу» через відсутність дієвого механізму забезпечення такої реалізації [3].

Основними проблемними аспектами реалізації положення ч. 1 ст. 20 Закону України «Про судову експертизу» є:

- відсутність будь-якої відповідальності за ненадання запитуваної інформації, що сприяє повному ігноруванню звернень експертних установ;
- штучне обмеження доступу до інформації, в тому числі відсутність у вільному доступі преїскурантів, технічних характеристик та ін.;
- низька якість отриманої інформації, яка є неповною та / або недостовірною та унеможлиблює проведення повноцінного дослідження.

Таким чином, проблеми, пов'язані з реалізацією положень ч. 1 статті 20 Закону України «Про судову експертизу», зумовлюють фактичну відсутність доступу до інформації, необхідної для проведення судових експертиз та часто практично унеможливають їх проведення [4].

Шляхами вирішення зазначених проблем можуть бути:

- законодавче впровадження відповідальності підприємства, установи, організації та її чіткої законодавчої регламентації;
- створення дієвого механізму стягнень та штрафів;
- забезпечення прозорості через створення механізму контролю за доступом до інформації;
- розробка стандартів якості такої інформації із зазначенням вимог до її повноти та достовірності.

Враховуючи курс України на цифрову трансформацію та тотальну діджиталізацію, дієвим способом забезпечення реалізації положень ч. 1 ст. 20 Закону України «Про судову експертизу» може стати механізм стягнення штрафів та застосування інших видів покарань, оптимізований та удосконалений через:

1. впровадження електронних систем моніторингу шляхом розробки цифрових платформ для моніторингу порушень та автоматичного стягнення штрафів за невиконання зобов'язань з надання інформації, створення систем автоматичного розпізнавання порушення з подальшим надсиланням попередження і автоматичного стягнення штрафів через електронні платіжні системи;

2.використання блокчейн технологій для забезпечення надійності та відстеження інформації про порушення і стягнення штрафів, а також надійності та необоротності даних. Це дозволить створити надійний механізм для обміну та зберігання інформації та забезпечить надійність та необоротність даних;

3.створення електронних систем звітності й аналізу, які автоматично збирають дані про порушення, відстежують ефективність застосування штрафів, що допоможе аналізувати тенденції порушень та ефективність заходів зі стягнення штрафів.

Отже, впровадження механізму забезпечення реалізації положень ч. 1 ст. 20 Закону України «Про судову експертизу» на практиці є важливим аспектом усунення проблеми інформаційного вакууму в процесі проведення судових експертиз, забезпечить повноту й об'єктивність дослідження, мінімізує випадки неможливості його проведення через брак необхідної інформації та сприятиме підвищенню якісного рівня висновка судового експерта.

Список використаних джерел

1. Шостко О.Ю., Подільчак О.М. Сучасні світові тенденції злочинності. Проблеми законності. Харків, 2020. № 148. С. 184–200. <https://doi:10.21564/2414-990x.148.193805>.

2. Про судову експертизу : Закон України від 25.01.1994 р. № 4038-ХІІ. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 13.06.2024).

3. Сегай М. Я., Форіс Ю. Б. Науково-практичний коментар до Закону України «Про судову експертизу»: Експертизи у судовій практиці : наук.-практ. посіб. за заг. ред. В.Г. Гончаренка 2-вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 400 с.

4. Судова експертиза : проблеми сьогодення та перспективи розвитку : колективна монографія / Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз. Дорогобич : «ПОСВІТ», 2020. 406 с.